Pekka Humalto/VAO/
työttömyys- ja sairausvakuutusyksikkö

17.05.2016

TYÖELÄMÄ- JA TASA-ARVOVALIOKUNNALLE TYÖELÄMÄ JA VANHEMMUUS -OSIO; VANHEMMUUDEN KUSTANNUSTEN JAKAUTUMINEN

Eduskunta edellytti 5.4.2005, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin vanhemmuudesta työnantajille aiheutuvien kustannusten jakamiseksi yhteisvastuullisesti kaikkien työnantajien kesken.

1. Mitä tarkoitetaan vanhemmuuden kustannuksilla?

Vanhemmuuden kustannuksilla tarkoitetaan työntekijän työnantajalle vanhemmuudesta aiheutuvia suoria ja epäsuoria kustannuksia. Suoria kustannuksia ovat työntekijän raskauden aiheuttamista sairauspoissaoloista johtuvat palkkakustannukset, palkkakustannukset äitiys- ja isyysvapaa-ajalta, sekä äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaa-ajalta kertyvään työntekijän vuosiloma ansaintaan perustuvat vuosilomakustannukset, mukaan lukien lomaraha. Lisäksi palkkakustannuksia syntyy työnantajalle työstä poissaoloista, kun työntekijän alle 10-vuotias lapsi sairastaa (tilapäinen hoitovapaa).

Epäsuorilla kustannuksilla tarkoitetaan tavallisimmin sijaisen palkkaamiseen liittyviä kustannuksia. Sellaisia ovat sijaisen palkkauskustannusten ohella palkkaamisesta, perehdyttämisestä ja kouluttamisesta sekä töiden uudelleen järjestelemisestä aiheutuvat kustannukset.

2. Kuinka kustannuksia tällä hetkellä tasataan?

Työnantajan vastattavaksi jäävät äitiys- ja isyysajan palkkakustannuksista äitiyspäivärahan tai isyysrahan ja samalta ajalta maksetun palkan erotus, palkasta maksettavat sosiaalivakuutusmaksut sekä lomaraha sosiaalivakuutusmaksuineen. Myös tilapäisestä hoitovapaasta (sairaan lapsen hoito) aiheutuu työnantajille suoria kustannuksia. Niiden lisäksi työnantajilla on myös epäsuoria kustannuksia, jotka liittyvät esimerkiksi sijaisen rekrytoimiseen ja koulutukseen. Kustannusten on katsottu rasittavan erityisesti naisvaltaisia aloja.

Perhevapaakustannusten tasaamiseksi hallitus valmistelee esitystä, jonka mukaan nuorten naisten tasa-arvoista kohtelua ja työllistymistä edistetään tasaamalla perhevapaista työnantajille aiheutuvia kustannuksia 2 500 euron kertakorvauksella. Lainmuutoksen esitetään tulevan voimaan huhtikuun alusta 2017.

Pitkällä aikavälillä parhaana tavoitteena kustannusten tasaamiseksi olisi vanhempainvapaiden käytön tasaisempi jakautuminen vanhempien välillä. Hallituksen esitykseen 111/2012 liittyen eduskunta hyväksyi isyysvapaan uudistamista koskeneen lainmuutoksen (903/2012), joka tuli voimaan vuoden 2013 alusta. Hallituksen esityksessä viitataan ns. raamisopimukseen, jonka mukaan uudistuksen vaikutuksia sekä tavoitteiden saavuttamista tarkastellaan kahden vuoden jälkeen uudistuksen voimaan saattamisesta.

Kansaneläkelaitoksen tuoreen tilastokatsauksen (4.5.2016) mukaan vuonna 2015 vanhempainpäivärahaa sai 65 485 isää, mikä on 11 % enemmän kuin edellisvuonna. Määrä on suurempi kuin koskaan aikaisemmin. Koska isyysvapaan voi pitää aikaisempaan myöhemmin, yhä useampi isä voi saada etuuksia saman kalenterivuoden aikana. Vuonna 2015 vanhempainpäivärahoja maksettiin paitsi vuonna 2015 myös vuosina 2014 ja 2013 syntyneistä lapsista. Isien määrän kasvuun vaikutti vuoden 2013 lakimuutos, jonka mukaan isyysvapaat on pidettävä viimeistään siihen mennessä, kun lapsi on 2 vuotta vanha. Kelan tilastokatsauksen mukaan vuonna 2015 kasvoi erityisesti niiden isien määrä, jotka saivat isyysrahaa vanhempainrahakauden jälkeen. Vuonna 2015 heitä oli 27 492 kun edellisvuonna määrä oli 19 299. Myös isille korvattujen vanhempainpäivärahapäivien osuus kaikista korvatuista päivistä kasvoi 8,3 %:sta 9,7 %:iin.